

Význam kresťanských a konzervatívnych politických strán v súčasných európskych demokraciách

(1996)

Európa sa predsa len zjednocuje. Pred siedmimi rokmi padol v našich krajinách komunizmus a keď sa v nasledujúcich mesiacoch zakladali alebo obnovovali politické strany, prichádzali k nám naši priatelia zo Západu a učili nás abecede výstavby politickej strany. My sme im azda mohli hovoriť o svojich skúsenostiach zo zápasu s komunizmom, ale nevedeli sme dodať nič podstatné k fungovaniu modernej politickej strany. Po siedmich rokoch od pádu komunizmu a účinkovania našich strán sme sa zišli v Brne, aby sme hovorili o význame kresťanských a konzervatívnych strán v celoeurópskom kontexte. Sám som zvedavý, či my z bývalého Východu budeme mať čo povedať, aby to zaujalo aj našich priateľov zo Západu.

Spoločenské podmienky sú v krajinách bývalej východnej Európy a v krajinách bývalej západnej Európy stále ešte odlišné. Napriek odlišnosti podmienok pôsobia na bývalom Východe aj na bývalom Západe strany, ktoré sú si navzájom veľmi podobné. Aby si mohli byť strany pôsobiace v odlišných podmienkach podobné, musia používať odlišné metódy, zodpovedajúce svojim spoločenským podmienkam a predsa smerujúce k tej istej vízií. Môj prvý uzáver spočíva v tom, že kresťanské a konzervatívne strany dokážu spojiť odlišné podmienky a odlišné metódy s rovnakou víziou.

Argumentácia smerujúca k druhému uzáveru mi potrvá dlhšie. Začnem ju epizodou. Minulý víkend malo Kresťanskodemokratické hnutie Slovenska svoj snem. V pondelok informovala o sneme slovenská tlač. Jedny noviny upútalo, že delegáti nášho snemu v diskusii používali alegórie a obrazy zo Starého zákona na podopretie svojich vonkoncom aktuálnych a súčasných uzáverov. Redaktor písal o tomto spôsobe diskusie na našom sneme ako o kuriozite a s neskrývanou dávkou despektu. Bolo to v novinách, ktoré pred troma-štyrmi rokmi silne podporovali politiku Vladimíra Mečiara, dnes sa od nej dištancujú, za rok za dva možno budú podporovať nás a za desať rokov nevedno koho. Aj v týchto novinách sa oceňuje stálosť a stabilita politickej línie našej strany. Slovenskému novinárovi odkazujem a zároveň to používam ako argument na tejto konferencii, že znalosť a rešpekt pred obrazmi zo Starého zákona nám pomáha udržať stabilitu a aktuálnosť našej politickej línie a, naopak, neznalosť a despekt pred obrazmi zo Starého zákona jeho vedie k neustálemu meneniu žurnalistickej línie jeho novín. Tri a pol tisícročné obrazy zo Starého zákona totiž odhaľujú hlbšie vrstvy pravdy o spoločnosti než súčasné prieskumy verejnej mienky. Ukazujú totiž vernosť pravde aj v situáciách, ktoré vonkoncom nie sú heroické, ale práve naopak, ukazujú svojich aktérov v ponižujúcom svetle. Spomeňme si, ako sa Abrahám vydával v Egypte za brata svojej ženy Sára a vydal ju faraónovi za milenkú, len aby si zachránil život. Ktorá kronika moderného národa by takto nemilosrdne odhalila pravdu o praotcovi národa? V Knihe sudcov je iný nemilosrdný príklad o vernosti pravde. Opisuje mladého Izraelca z kmeňa Lévy v plnej jeho zbabelosti, lenivosti a opilosti. V meste Gabaa neďaleko Jeruzalema sa skrýl so svojou ženou pred skupinou roztopašných mladíkov z mestského kriminálneho podsvetia. Keď už hrozilo, že ho Gabaačania predsa len dostanú, radšej vystrčil z domu svoju ženu ako korisť pre obliehajúcu tlpu. Jeho ženu znásilnili a zabili.

Takéto nemilosrdne verné pravde sú knihy, ktoré sú ideovým základom našich strán. Väšeň pre pravdu je základným zmyslom exis-

tencie našich strán a pokiaľ sme jej verní, sme schopní odhaľovať oné hlbšie vrstvy pravdy o spoločnosti a prekladať ju do súčasného jazyka pre našich voličov. To je druhý uzáver, ku ktorému som sa chcel dostať.

Príklady, ktoré som uviedol zo Starého zákona, možno znejú príliš exoticky. Uvediem iný, modernejší argument. Jedna až dve generácie ľudí v bývalej východnej Európe žili v podmienkach štátneho vlastníctva. Anglický historik Paul Johnson píše v Dejinách modernej doby, ako v dvadsiatych rokoch vychádzali desiatky kníh v západnej Európe a Spojených štátoch, ktoré vychvalovali štátne vlastníctvo a plánovanie. Dá sa povedať, že jedna generácia inteligentných ľudí, ľavicovej inteligencie v celej Európe, nie iba východnej, podľahla klamu o výhodách štátneho vlastníctva. Oslobodzovala sa od klamu až pod ťarchou smutnej skutočnosti pod vládou štátneho vlastníctva. Ešte pred desiatimi rokmi Michail Gorbačov sa pridŕžoval fikcie štátneho vlastníctva a nechcel povoliť súkromné vlastníctvo. Písal som vtedy článok o novom zákone o štátnom podniku v bývalom Sovietskom zväze a v bývalom Československu. Zistil som, že všetky relevantné argumenty proti štátnemu vlastníctvu a za súkromné vlastníctvo sú u Aristotela a u sv. Tomáša Akvinského. Čiže najneskôr v 13. storočí sa vedelo všetko, čo bolo potrebné proti znárodneniu. Naozaj sa nedalo vyvarovať vstupu do slepej uličky komunizmu? Je toto poznanie relevantné aspoň pre naše strany na bývalom Východe aj na bývalom Západe?

Odhaľovanie a obrana pravdy o spoločnosti je noblesnou úlohou našich strán na Východe aj na Západe. Odhaľovanie a obrana pravdy v informačnom veku nadobúda často exotickú podobu. Jeden z výdobytkov demokracie, ktorý som sa naučil milovať a nenávidieť, sú prieskumy verejnej mienky. Funkcionárov politickej strany zaspávajú denne, týždenne a mesačne stovky a tisíce najrozličnejších údajov o názoroch občanov. Z prieskumov verejnej mienky sa dá dozvedieť, akú stranu by občania volili, aké kravaty sa občanom páčia, alebo kolkí z nich obľubujú armádu. Volebné výsledky sa líšia

od prieskumov seriózných ústavov iba o 1–2%. Vhodnými manipulovanými prieskumami verejnej mienky sa dokonca dajú manipulovať výsledky volieb. Pred rokmi prebehla v niektorých sesterských stranách na Západe diskusia, či by nemali vytvárať svoj program na základe prieskumov verejnej mienky.

Z prieskumov verejnej mienky by sa dozvedeli, čo si ľudia želajú a to by politické strany dali do svojho programu. Keby politická strana prijala túto metódu tvorby svojej politickej línie, stala by sa hračkou módných vln. V tom spočíva moderný problém odhalovania a obrany pravdy – želanie väčšieho množstva ľudí sa považuje za pravdu. V demokracii nemožno želanie väčšej skupiny ľudí ignorovať. Dotyk s historicky hlbšími vrstvami pravda umožňuje kresťanským a konzervatívnym stranám rozoznať želanie od pravdy a ak je želanie protikladné pravde, aspoň sa pokúšať o jeho korigovanie. Uvediem banálnu ilustráciu aktuálneho rozporu medzi želaním a pravdou. V Nemecku aj v Rakúsku prebehla nedávno diskusia o otváracíj dobe obchodov v nedeľu. Niet žiadnych ekonomických dôvodov, aby obchody nemohli byť otvorené aj v nedeľu. A predsa sa kresťanské a konzervatívne strany bránia neobmedzenému rozširovaniu otváracíj doby v nedeľu. Nevedia celkom uviesť racionálne dôvody, rovnako ako ja teraz neviem uviesť racionálne dôvody, ale zachovanie sedemdnňového cyklu s jedným dňom sviatku zodpovedá biologickému rytmu človeka.

Inou aktuálnou oblasťou uplatnenia kresťanských a konzervatívnych strán je vzťah medzi vlastenectvom a nacionalizmom. Pre kresťanské a konzervatívne strany je národ objektívnou a pozitívnou realitou. V bývalej východnej Európe práve prívrženci dnešných kresťanských a konzervatívnych strán vyznávali národné hodnoty už v komunistickom období, keď komunisti hlásali internacionalizmus. Po páde komunizmu sa však bývali komunisti stali najväčšími nacionalistami. Prihlásením sa k národu zväčša odpúťali pozornosť od svojich minulých hriechov. Vo svojom nacionalizme sú rovnako bezcitní ako boli kedysi vo svojom internacionalizme. Vlastne

svoje heslá o triednej nenávisti z minulosti premenili na hlásanie národnej nenávisti v prítomnosti. Všetky národné želania vydávajú za oprávnené želania, inými slovami za pravdu o národných právach. Kresťanské a konzervatívne strany majú ťažkú úlohu, keď chcú obhajovať oprávnené záujmy národa, ale dištancovať sa od nacionalistickej demagógie. Rozlíšiť oprávnené národné záujmy od neoprávnených možno najlahšie vo vzťahu k nejakému národnému cieľu, národnej hodnote. Kresťanské a konzervatívne strany majú nadnárodný cieľ jednak v kresťanskej etike, jednak v nadnárodnom spojenectve štátov. Moderným výrazom nadnárodného spojenectva štátov je Európska únia. Kresťanské a konzervatívne strany spojené v Európskej ľudovej strane sú najsilnejším motorom prehlbovania a rozširovania Európskej únie. Politiku zjednocovania národov môžu robiť kresťanské a konzervatívne strany vďaka svojej vízii o spoločnosti, vyrastajúcej z oných hlbších vrstiev pravdy a smerujúcej ku mierovej a prosperujúcej spoločnosti.

Kresťanské a konzervatívne strany sú najúspešnejšie politické strany v dejinách. Najdlhšie vykonávali vládu. V bývalej východnej Európe odstraňujú pozostatky komunizmu. Ak inak nie, tak aspoň pripomínaním historicky overovaných zásad kresťanskej politiky.

Prejav na politologickej konferencii,
Brno 27. novembra 1996